

Zasady dopuszczalności słów

W grze Scrabble używa się jedynie wyrazów pospolitych, spełniających odpowiednie reguły ortograficzne i gramatyczne. Dozwolone są odmienne i nieodmienne części mowy, łącznie z poprawnie utworzonymi formami odmiany. Wszystkie dopuszczalne słowa i formy gramatyczne zawiera Oficjalny Słownik Polskiego Scrabblisty (OSPS). O zawartości i aktualizacjach Słownika decyduje Komisja Językowa Polskiej Federacji Scrabble, na podstawie obowiązujących w grze kryteriów dopuszczalności słów. Przy podejmowaniu decyzji o włączeniu słów do OSPS lub o ich odrzuceniu Komisja kieruje się przede wszystkim:

- występowaniem danego słowa we współczesnych (wydanych po 1980 r.) słownikach języka polskiego;
- frekwencją danego słowa w korpusach języka polskiego;
- uchwałami Rady Języka Polskiego i rozstrzygnięciami poradni językowych.

Nie jest konieczne, aby słowo występujące w OSPS było odnotowane w którymś ze słowników języka polskiego (powodem nieodnotowania są zwykle różnice w przyjętych kryteriach doboru haseł lub nieregularne aktualizacje ich zasobu).

Za słowa niedopuszczalne uznaje się:

- nazwy własne, w szczególności słowa zawierające wielką literę (np. *Australia*, *EuroCity*, *dBASE*, *mBank*), a także nazwy własne zapisywane małymi literami (np. *gamescom*, *innogy*);
- skróty, przy czym przez skrót należy rozumieć słowo, które w czytaniu wymaga rozbudowania o brakujące głoski (np. *ckm* [czytaj: cekaem], *dcą* [czytaj: dowódca], *dyr.* [czytaj: dyrektor], *fud.* [czytaj: fudit]); nie są zatem skrótami takie słowa jak: *cekaem*, *bus*, *gees*, *baon*;
- słowa zawierające apostrof (np. *scrabble'owy*, *sartre'owski*, *collage'owo*, *grunge'owiec*);
- formy odmiany zawierające apostrof (np. *remake'u* od *remake*, *pedicure'em* od *pedicure*, *house'owi* od *house*, *breakdance'a* od *breakdance*, *guide'ów* od *guide*); formy z końcówką zapisywaną fonetycznie nie wymagają apostrofu i są dozwolone (np. *remakiem*, *remaki*, *pedicurze*, *housie*, *breakdansie*, *guidzie*);
- słowa zawierające łącznik (np. *op-art*, *polsko-angielski*, *żeń-szeń*, *ping-pong*); dopuszczalne są jednak te formy ich odmiany, które nie zawierają łącznika (np. *czacz* od *cza-cza*, *chach* od *cha-cha*);
- słowa zawierające litery niewystępujące w polskim zestawie liter do gry Scrabble (np. *öre*, *écru*, *supernova*, *exodus*, *quizowy*); dopuszczalne są jednak formy odmiany niezawierające takich liter, w szczególności zapisywane przez *-ks-* wariantywne formy odmiany rzeczowników zakończonych na *-x* (np. *cardoksu*, *cardoksowi*, *cardoks* itd. od *cardox*) oraz inne formy zapisywane ze spolszczoną końcówką (np. *jiwie* od *jive*; *boutikiem*, *boutiki* od *boutique*);
- słowa występujące tylko w przejętych przez język polski dwu- lub kilkuwyrazowych wyrażeniach obcojęzycznych (np. *last minute*, *femme fatale*, *paso doble*, *frutti di mare*, *primus inter pares*); dopuszczalne są jednak słowa tworzące spolszczoną wersję wybranych wyrażen tego typu[**lista nr 0**];
- słowa z pytajną częstką partykułową *-li* (np. *chceszli*, *znaszli*, *rychłoli*);

- nazwy produktów firm, produktów danej marki itp. (np. *daewoo* – produkt marki Daewoo, *ibiza* – samochód marki Seat Ibiza, *nokia* – produkt marki Nokia, *persil* – produkt marki Persil, *amol* – lek marki Amol, *colt* – broń marki Colt), w tym także zdrobnienia (np. *fiacik*, *nyska*), nazwy pochodzące od skrótów (np. *wueska* – motocykl WSK, *pepesza* – pistolet PPSz) i nazwy potoczne (np. *beemka* od *bmw*, *renówka* od *renault*, *parabelka* od *parabellum*); dopuszczalne są jednak wybrane słowa[lista nr 1], które wprawdzie pochodzą od nazw własnych, ale ich znaczenie jest szersze niż tylko „produkt marki X”;
- nazwy sklepów sieci (np. *empik*, *pewex*, *cezał*);
- słowa powstałe przez powtórzenie litery bądź liter (np. *taak*, *chooodź*, *brrrawooo*); dopuszczalne są jednak wybrane wykrzykniki[lista nr 2], w których występuje co najwyżej podwojenie jednej z liter.

Rozstrzygnięcia szczegółowe

1. Za dozwolone uznaje się słowa występujące tylko w kontekście innych słów, w szczególności:

- a. rzeczowniki w miejscowniku (np. [w] *oknie*, [na] *polach*);
- b. formy czasowników używanych tylko z *się* (np. *boisz*, *bojący*, *baniem* od *bać się*);
- c. formy używane tylko w połączeniach z innymi słowami, jeśli swą budową w sposób oczywisty wiążą się słowotwórczo z innymi pełnoznacznymi słowami – takie jak poprzedzone przymiotnikiem *po* słowa zakończone na *-sku*, *-cku*, *-dzku*, utworzone od przymiotników zakończonych na *-ski*, *-cki*, *-dzki* (np. *polsku* od *polski*, *poetycku* od *poetycki*, *ludzku* od *ludzki*).

2. Słowa, które powstają przez dołączenie do słowa dozwolonego części mających zgodnie z polską ortografią pisownię łączną, są dozwolone w bardzo ograniczonym zakresie.

- a. Partykułę przeczącą *nie-* można dodawać jednokrotnie do wszystkich niezaprzeczonych:
 - form przymiotników odmiennych w stopniu równym (np. *nieboski*, *nieduża*, *niezrozumiałą*, *niezasłużone*), z wyłączeniem form zakończonych na *-sku*, *-cku*, *-dzku*; jako przymiotniki, zgodnie z wieloma współczesnymi klasyfikacjami, traktowane są także:
 - wyrazy, które tradycyjnie określane są jako imiesłowy przeszłe (np. *posiwały*, *opadły*);
 - wyrazy zaliczane tradycyjnie do liczebników: liczebniki porządkowe (np. *drugi*, *ósmi*), liczebniki wielorakie (np. *dwojaki*, *wieloraki*), liczebniki mnożne (np. *podwójny*, *potrójny*) i liczebniki wielokrotne (np. *dwukrotny*, *wielokrotny*);
 - form przysłówków w stopniu równym pochodzących od przymiotników odmiennych (np. *niedługo*, *niedwojako*, *niepodwójnie*, *niedwukrotnie*, *niezrozumiale*, *niezasłużenie*) albo od imiesłówów przymiotnikowych czynnych (np. *niedrżąco*);
 - form gerundiów, czyli rzeczowników odśłownych (np. *niegranie*, *niebicie*);
 - form imiesłówów przymiotnikowych czynnych (np. *nieidący*, *niemająca*) i biernych (np. *niedany*, *niewbita*).

Ponadto dopuszczalne są wybrane słowa zawierające partykułę *nie-* (np. *niepogoda*, *nieopodał*, *nieraz*, *niejeden*). Niedozwolone jest dodawanie partykuły

nie- więcej niż jednokrotnie (np. *nieniepogoda, nienieopodał, nienieraz, nieniejeden*).

- b. Partykułę *-ź/-że* można dodawać do form czasownika w trybie rozkazującym (np. *jedźże, idźcież*); inne połączenia z czasownikami są niedozwolone (np. *jestże, kupiłże, przysliż*). Dopuszczalne są ponadto wybrane słowa zawierające partykułę *-ź/-że*[**lista nr 3**]. Niedozwolone jest dodawanie partykuły *-ź/-że* więcej niż jednokrotnie (np. *jedźżeż, ożeż, żeż, niechżeż, niechżeżby, cóżże*).
- c. Pisownia łączna z częstką partykułową *-ć/-ci* jest dopuszczalna tylko w przypadku wybranych słów[**lista nr 4**].
- d. Pisownia łączna z częstką zaimkową *-ń* (= *niego*) jest dopuszczalna tylko w przypadku wybranych przyimków[**lista nr 5**].
- e. Częstkę partykułową *-by* można dodawać do form czasowników w trzeciej osobie liczby pojedynczej i mnogiej czasu przeszłego, tworząc w ten sposób formy w trybie warunkowym (np. *skróciłby, skróciłaby, skróciłoby, grali by, grały by*). Dopuszczalne są ponadto wybrane słowa (głównie spójniki i partykuły) zawierające partykułę *-by*[**lista nr 6**].
- f. Ruchome końcówki czasownikowe: *-(e)m, -(e)ś, -(e)śmy, -(e)ście*, odpowiadające formom pierwszej i drugiej osoby liczby pojedynczej i mnogiej, można dodawać:
 - do form czasowników w trzeciej osobie liczby pojedynczej i mnogiej czasu przeszłego (np. *skróciłem, skróciłam, skróciłom, graliśmy, grałyśmy*);
 - do form czasowników w trzeciej osobie liczby pojedynczej i mnogiej w trybie warunkowym, o których mowa w podpunkcie 2e (np. *skróciłbym, skróciłabym, skróciłoby, gralibyśmy, grałybyśmy*);
 - do słów zawierających partykułę *-by*[**lista nr 6**] (np. *alebym, chybabyś, czyżbyśmy, obyście*);
 - do spójnika *by* (formy: *bym, byś, byśmy, byście*);
 - do partykuły *byle* (formy: *bylem, byleś, byleśmy, byleście*);
 - do partykuł: *bodaj* (formy: *bodajem, bodajeś, bodajś, bodajeśmy, bodajśmy, bodajeście, bodajście*), *bogdaj* (formy: *bogdajem, bogdajeś, bogdajś, bogdajeśmy, bogdajśmy, bogdajeście, bogdajście*).

Niedozwolone jest dodawanie końcówek czasownikowych: *-(e)m, -(e)ś, -(e)śmy, -(e)ście* do innych słów (np. *alem, pókim, boś, głupiś, toś, tuś, tyś, myśmy, późnośmy, gdzieżeście, lekarzaście*).

3. Część czasowników występujących w polszczyźnie to czasowniki defektywne, które nie mają kompletu form fleksyjnych. W przypadku tych czasowników dopuszczalne są tylko niektóre formy odmiany[**lista nr 7**].

4. Istnieją w polszczyźnie formy nieznaidujące zastosowania w żywym języku lub znaidujące je tylko w ograniczonym zakresie (tzw. formy potencjalne) – które są jednak gramatycznie poprawne i tym samym dopuszczalne. Takimi formami są w szczególności:

- a. liczba mnoga wszystkich rzeczowników odmiennych (np. *dekadentyzmy, tlenom, trwaniach, alumina, młodzieże*), nawet jeśli w słownikach języka polskiego są one opatrzone skrótem „blm” (bez liczby mnogiej) – formy liczby mnogiej znaidują uzasadnienie w kontekstach, w których mowa o różnych rodzajach czy specjalistycznych odmianach przywoływanych substancji, pojęć, zjawisk, zbiorowości itp.;
- b. „nieosobowy” mianownik liczby mnogiej rzeczowników męskoosobowych (np. *prałaty, rajdownce, sędzie, pogany, ziemiany*) – formy takie, utworzone regularnie, są nie tyle archaiczne, ile familiarne (np. nasze dzielne *komandosy*) lub

- deprecjonujące (np. te okrutne *belfry*); niektóre spotyka się względnie często we współczesnej polszczyźnie (np. *doktory*);
- c. wołacz wszystkich rzeczowników (np. *abstynencjo, prośbo, nózio/nóziu*);
 - d. rodzaj męskoosobowy wszystkich przymiotników i imiesłówów nieodnoszących się znaczeniowo do osób (np. *gniadzi, napotni, murowani*) – formy takie znajdują uzasadnienie w przypadku personifikacji, w przypadku znaczenia przenośnego lub w połączeniu z rzeczownikiem użytym przenośnie (np. *gniadzi* mieszkańcy stadniny, *napotni* bohaterzy reklam środków medycznych, *murowani* faworyci);
 - e. przymiotniki i imiesłowy występujące w rodzaju gramatycznym niezgodnym z ich naturalnym odniesieniem ze względu na płeć (np. *żonata, zamężny, zamężni, żrebiący* [się]) – formy takie znajdują uzasadnienie w połączeniu z odpowiednim rzeczownikiem rodzaju męskiego bądź rodzaju męskoosobowego (np. *żonata* osoba, *zamężny* podłotek, rodzice *żonaci* i *zamężni*, rzadko *żrebiący* się gatunek);
 - f. pierwsza i druga osoba liczby pojedynczej rodzaju nijakiego wszystkich czasowników niedefektywnych (np. *świeciłom, dojrzałobym, chciałoś, poznałobyś*) – form takich można użyć w przypadku personifikacji obiektu lub przedmiotu, którego nazwa występuje w rodzaju nijakim (np. słońce, jabłko);
 - g. pierwsza i druga osoba czasowników niedefektywnych nieodnoszących się znaczeniowo do osób (np. *mżę, liniałeś, dżdżyłybyśmy, sparciejecie*) – form takich można użyć w przypadku personifikacji;
 - h. tryb rozkazujący i formy nieosobowe czasu przeszłego wszystkich czasowników niedefektywnych (np. *muś, wólmy, siąpiono, byto*);
 - i. zakończona na *-ij/-yj* wariantywna wersja dopełniacza liczby mnogiej rzeczowników, które w dopełniaczu liczby mnogiej mają końcówkę *-iil/-ji* (np. *bazylij, feeryj, gracyj, wakacyj, caccyj*);
 - j. zakończona na *-cze* tradycyjna wersja wołacza liczby pojedynczej rzeczowników męskoosobowych z końcówką *-ec* w mianowniku liczby pojedynczej, które mają w temacie *e* ruchome (np. *akowiec – akowcze, japoniec – japończe, bywalec – bywalcze*).

5. Oficjalny Słownik Polskiego Scrabblisty służy do sprawdzania dopuszczalności słów podczas turniejów. Werdykt OSPS jest ostateczny, chyba że jest on bezsprzecznie nieprawidłowy (np. brak dopuszczalnego wyrazu *portami* mimo dopuszczalności odmiennego wyrazu *port*) – w takim przypadku ostateczną decyzję podejmuje sędzia turnieju.

Listy słów

0. Słowa występujące w spolszczonych wersjach wyrażen obcojęzycznych (w nawiasach wersje obcojęzyczne):

ganc egal (niem. ganz egal), *hip, hip, hurra* (ang. hip hip hooray), *kamera obskura* (łac. camera obscura), *w pizdu* (ros. в пизду), *w try miga / w trymiga* (ros. в три мига).

1. Słowa pochodzące od marek, modeli i nazw handlowych produktów (w nawiasach znaczenia):

adidas (but sportowy), *discman* (typ odtwarzacza), *dżambo* (*dżambo dżet* – wielki pasażerski samolot odrzutowy), *dżet* (*dżambo dżet* – wielki pasażerski samolot

odrzutowy), *dżip* (typ auta), *elektroluks* (dawniej odkurzacz), *jacuzzi* (wanna z hydromasażem), *jale* (typ zamka do drzwi), *jeep* (typ auta), *junkers* (dawniej piecyk gazowy), *maggi* (typ przyprawy do zupy), *martens* (typ glana), *martini* (koktajl z dżinu i wermutu), *meleks* (typ auta), *pampers* (pielucha), *pershing* (przenośnię o kimś lub o czymś bardzo szybkim), *perszing* (przenośnię o kimś lub o czymś bardzo szybkim), *segway* (typ dwukołowego pojazdu), *taser* (typ paralizatora), *walkman* (typ odtwarzacza), *yale* (typ zamka do drzwi)

2. Wykrzykniki o podwojonych literach (w nawiasach dopuszczalne wersje z pojedynczą literą):

aa, auu (au), bee (be), brr, buu (bu), bzz, chrr, cii, ćśś, drr, ee, fee (fe), fr, fuu (fu), grr, hallo (halo), hmm (hm), hurra (hura), ii, mee (me), mrr, muu (mu), oo, pff, pii (pi), prr, pss, psst (pst), trr, tss (ts), uff (uf), uu, wr

3. Słowa z częstką partykułową -żl-że (gwiazdki oznaczają wyrazy odmienne):

alboż, ależ, azaliż, bodajże, bogdajże, cóż, czemuż, czyjże*, czyliż, czyż, dalejże, dlaczegoż, dlaczegóż, dlategoż, dlategóż, dokądże, dopieroż, dopokądże, dopókiż, dośćże, ejże, gdybyż, gdyż, gdzież, hejże, ileż*, jakiż*, jakoż, jakże, jednakowoż, jednakże, jegóż, jegóż, jejże, jeszczeż, kędyż, kiedyż, którędyż, któryż*, któż*, małoż, możnaż, niechajże, niechże, niemalże, nieomalże, nieprawdaż, niktże*, noż, obyż,omalże, onże*, otóż, ówże*, oż, podobnież, pokądże, pókiż, prawdaż, przecież, samże*, skądże, takiz*, takóż, także, tamże, tenże*, toż, trzebaż, tuż, tyleż*, wszakoż, wszakże, zaliż, znowuż, żebyż*

4. Słowa z częstką partykułową -ćl-ci:

boć, jużci, podobnoć, ponoć, toć, wolnoć, zawszeć

5. Słowa z częstką zaimkową -ń (= niego):

bezeń, dlań, doń, nadeń, nań, odeń, oń, podeń, poń, przedeń, przezeń, weń, zań, zeń

6. Słowa z częstką partykułową -by:

aby, aczkolwiekby, alboby, albożby, albowiemby, aleby, ależby, aniby, aniżeliby, azaliby, azaliżby, ażby, ażeby, bądźby, boby, bodajby, bogdajby, bowiemby, byleby, chociażby, choćby, chybaby, coby, czyby, czyżby, czyliby, gdyby, gdyżby, gdzieby, gdzieżby, iżby, jakby, jakżeby, jakkolwiekby, jakoby, jakożby, jednakby, jednakżeby, jednakowożby, jeśliby, jeżeliby, leczby, natomiastby, niby, niżby, niechby, niechżeby, niechajby, nimby, niżliby, niżeliby, nużby, oby, otóżby, ponieważby, przecieżby, przetoby, skoroby, tedyby, toby, tożby, toćby, toteżby, więcby, wszakby, wszakżeby, wszakożby, wszelakoby, zaliby, zaliżby, zanimby, zaśby, zatemby, żeby

7. Czasowniki defektywne.

Brak form nieosobowych czasu przeszłego i form imiesłowu biernego dla następujących czasowników:

dojść, nadejść, najść, obejść, odejść, podejść, pójść, przejść, przyjść, rozejść, ujść, wejść, wyjść, wzejść, zejść.

Brak form nieosobowych czasu przeszłego, form imiesłowu biernego i rzeczowników odsłownych (gerundiów) dla następujących czasowników:

iść, dosiąść, obsiąść, osiąść, podsiąść, posiąść, przesiąść, przysiąść, rozsiąść, siąść, usiąść, wsiąść, wysiąść, zasiąść, zsiąść.

Czasowniki, dla których dozwolone są **tylko formy bezokolicznika, trzeciej osoby rodzaju nijakiego i rzeczowniki odsłowne** (gerundia):

braknąć, cnić, cknić, dnieć, fartnąć, odechcieć, odehciewać, powodzić (jako czasownik niedokonany), *rozednieć, rozedniewać, zabraknąć, zadnieć, zbraknąć.*

Uwaga: czasownik dokonany *powodzić* jest w pełni odmienny.

Pozostałe czasowniki defektywne i dozwolone formy ich odmiany:

powinien (powinna, powinno), winien (winna, winno) – tylko formy w trybie orzekającym,

słysać – tylko bezokolicznik i formy imiesłowu biernego,

widać – tylko bezokolicznik,

wniść – tylko bezokolicznik, formy czasu przyszłego i trybu rozkazującego,

zwyknąć – tylko bezokolicznik i formy czasu przeszłego.